

T.B.M.M.
CUMHURİYET HALK PARTİSİ
Grup Başkanlığı
Tarih: 1.11.2013
Sayı: 1178

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

"5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifim" ve gerekçesi ektedir.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Dr. M. Sezgin TANRIKULU
İstanbul Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI				
Tali Komisyon	Anayasa - İnsan Haklarını İncileme			
Esas Komisyon	Adalet			
Tarih:	13 Kasım 2013		E. No: 2/1832	
Yen. Üzm.	Bşk. Yrd.	Başkan	Gn. Sek. Yrd.	Gn. Sek.
TBMM BAŞKANI				

TBMM KANUNLAR ve KARARLAR BŞK. LİĞİ
01 Ekim 2013
Numara:

T B M M KÜTÜPHANE VE ARŞİV HİZM. BAŞKANLIĞI
01 Kasım 2013
No : 254289

GENEL GEREKÇE:

6352 sayılı Yasanın 75. maddesi ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasasının 10. maddesi değiştirilmiş ve bu maddenin 5 fıkrasına "Türk Ceza Kanununun 305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci maddeleri hariç olmak üzere, İkinci Kitap Dördüncü Kısımın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlarda, Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen tutuklama süresi iki kat olarak uygulanır" hükmü getirilmiştir. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasası'nın 102. maddesinin 2. fıkrasına göre "Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde, tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez". Bir başka deyişle, anılan yasa hükmüne göre azami tutukluluk süresi 5 yıldır. Ancak TMY bu süreyi belirli tip suçlar açısından 10 yıla kadar uzatmıştır. Ancak 6352 sayılı Yasanın anılan hükmü Anayasa Mahkemesinin 4/7/2013 tarihli ve E:2012/100, K:2013/84 sayılı kararıyla iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesi kararı Resmi Gazetede yayımlandığı 2/8/2013 tarihinden itibaren bir yıl sonra yürürlüğe girecektir.

Anayasa Mahkemesi, 10 yıla kadar uzayan tutukluluk süresinin orantısız olduğunu ve kuralın Anayasa'nın 19. maddesinde düzenlenen kişi özgürlüğü güvencesine aykırı olduğunu saptamıştır. Mahkemeye göre " gerek ulusal mevzuatta ve uygulamada gerekse de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında, ilk derece mahkemelerince sanığın suçlu bulunarak mahkûm edilmesinden sonraki sürecin tutukluluk olarak değerlendirilmediği de nazara alındığında, dava konusu kuralda düzenlenen azami tutukluluk süresinin demokratik bir hukuk devletinde kabul edilemeyecek kadar uzun olduğu, bu yönüyle kuralda tutuklamanın adeta bir ceza olarak uygulanabilmesine imkân tanınarak, tutuklama tedbiriyle ulaşılmak istenen hukuki yarar ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı arasındaki makul dengenin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı aleyhine bozulmasına neden olduğu görülmektedir."

Her ne kadar Anayasa Mahkemesi, kararın yürürlüğe girmesi için Meclise, kararın Resmi Gazetede yayımlanmasından itibaren bir yıl süre vermiş ise de, bir demokraside kişilerin keyfi olarak özgürlüklerinden mahrum bırakılmasının kabul edilemez.¹ Bu nedenle, kararın yürürlük süresinin beklenmesi demokratik hukuk devletine aykırı olacaktır. Yasama organının gecikmeksizin konuyu düzenlemesi gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesi kararından, tutukluluk süresinin "tutuklama tedbiriyle ulaşılmak istenen hukuki yarar ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı arasındaki makul denge"yi gözeterek şekilde düzenlenmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Tutukluluk, kararda da belirtildiği üzere bir cezalandırma aracı değil adli tedbirdir.

Gelişen teknolojik imkanlar ve Ceza Muhakemesi Yasasında düzenlenen farklı soruşturma tedbirleri, en karmaşık davalarda bile tutukluluğun sağlayacağı hukuki yararın 5 yıldan kısa bir süre içerisinde sağlanmasını mümkün hale getirmiştir. 5 yıl içerisinde, her tür suç açısından tüm deliller toplanabilir, karar tesis edilebilir. Ayrıca CMK'nin hazırlandığı tarihte temyizde geçen süre de tutukluluk hali olarak kabul edilirken, AİHM içtihatları ile uyumlu olarak artık temyiz aşaması tutukluluk süresinde dikkate alınmamaktadır. Yargıtay Ceza Genel Kurulu kararına göre *"hakkında mahkûmiyet hükmü kurulmakla sanığın atılı suçu işlediği yerel mahkeme tarafından sabit görülmekte ve bu aşamadan sonra tutukluluğun dayanağı mahkûmiyet hükmü olmaktadır."*² Bu içtihat da akılda tutulduğunda, 5 yıllık tutukluluk süresi içerisinde ilk derece mahkemesinin yargılamanın tüm gerekliliklerini yerine getirmesi gerektiği açıktır. Zaten hem Anayasa hem de uluslararası sözleşmeler "Tutuklanan kişilerin, makul süre içinde yargılanmayı ve soruşturma veya kovuşturma sırasında serbest bırakılmayı isteme hakları"nı tanıyarak Mahkemelere bu süre içerisinde gerekli muhakeme önlemlerini alma yükümlülüğünü yüklemektedir.

Anayasa Mahkemesi kararı, teknoloji ve ceza muhakemesi tekniklerinde yapılan gelişmeler dikkate alındığında, 5 yıllık azami tutukluluk süresinin fazlasıyla yeterli olduğu, bütün suçlar ve mahkemeler açısından bu azami sürenin istisnasız ve koşulsuz bir şekilde uygulanması gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Kaldı ki, uzun tutukluluk süreleri nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde görülen birçok dava nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti tazminata mahkum edilmiş ve 2011 yılından bu yana da bu konuda ağırlıklı olarak uzlaşma yoluna gidilmiştir. Buradan hareketle, hukuka ve insan haklarına açıkça aykırı olduğu ulusal ve uluslararası yargı tarafından da kabul edilen bu hususta bir yandan uzlaşma yoluyla ve tazminat ödenmek suretiyle sorunun varlığını kabul etmek ve fakat diğer yandan ise soruna hala kalıcı bir çözüm bulmamak insan hakları bakımından kabul edilebilir değildir.

MADDE GEREKÇELERİ:

Madde 1. Bu madde ile suçun tanımına bakılmaksızın devam eden yargılamada tutukluluk süreleri 5 yıla sınırlandırılmakta ve adil yargılamanın diğer ölçütlerinden olan hızlı ve etkin bir yargılama yapılması ölçütünün de sağlanması amaçlanmaktadır. Başka bir anlatımla, sadece keyfi veya yavaş ilerleyen bir yargılama nedeniyle de tutukluluk sürelerinin insan haklarına aykırı bir şekilde uzun tutulmasının engellenmesi amaçlanmaktadır.

Madde 2. CMK'nin 102. maddesi tutukluluk için ağır ceza mahkemesi yetkisine giren suçlar açısından azami 5 yıl tutukluluğu mümkün kılmıştır. Bununla birlikte, uygulamada mahkemelerin aynı dosyada birden fazla suç isnad edilen sanıklar için her bir suç için ayrı hesap yaptıkları ve bu şekilde 5 yıldan fazla keyfi tutukluluklara neden olduğu görülmektedir. Anayasa Mahkemesi, önüne gelen bireysel başvurularda "derece mahkemelerinin kanuni tutukluluk süresinin her suç için ayrı ayrı hesaplanması gerektiği yönündeki yorumu, bireylerin tutuklu olarak yargılanabileceği azami süreyi belirsiz ve öngörülemez bir şekilde uzatmaya elverişli" olduğuna karar vermiştir.³ Mahkemeye göre, 5 yılı geçen tutukluluk durumunun yasal dayanağı olmadığı için bu tür kararlar Anayasanın 19. maddesinin 3. fıkrasını ihlal etmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin, yasaya açık bir şekilde yazılması çeşitli mahkemelerin keyfi karar vermelerini engelleyecektir.

Madde 3. Yeni eklenen iki fıkra tutukluluk süresine ilişkin olduğu için kanun tekniği açısından yürürlükteki 3. fıkradan önce gelmesi uygundur. Mevcut 3. fıkra bu nedenle 102. maddenin 5. fıkrası olarak düzenlenmiştir.

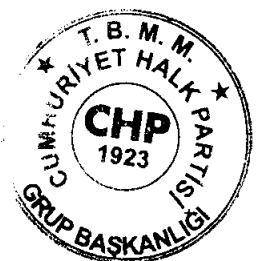
Madde 4. Tutukluluğun devamına ve bu husustaki bir tahliye işleminin reddine ilişkin kararlarda, tutukluluğa ek başka hususların incelenmesi gerekmektedir. İlk başta tutuklama kararı hukuka uygun görülse bile zaman içerisinde bu koşullar ortadan kalkmakta ancak kalıplaşmış ifadelerle tutukluluğun devamına karar verilmektedir. Bu nedenle tutukluluğun devamına ilişkin kararların ayrı bir fıkroda düzenlenmesi uygun görülmektedir. Yürürlükte olan 101. maddenin 2. fıkrasının tutuklamaya ilişkin bölümü aynen muhafaza edilmiş, ancak tutukluluğun devamı ve tahliye istemine ilişkin kararlar ayrı bir fıkroda düzenlenmiştir. Yeni düzenlemeye uygun bir şekilde 2. fıkra sadece ilk tutuklama kararına uygun bir şekilde düzenlenmiştir.

Madde 5. Uzun tutukluluk süresine ilişkin başvurular Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde çok sayıda ihlal kararına yol açmıştır. Bu kararlara ilişkin olarak Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi önünde nitelikli izleme süreci devam etmektedir.⁴ AİHM, konuya ilişkin pilot karar niteliğinde olan Cahit Demirel/Türkiye davasında sorunun sistemik/yapısal bir sorun olduğunu saptamıştır. AİHM'e göre: "AİHM, ayrıca, Türkiye aleyhine verdiği ve 5/3 maddesinin ihlaline hükmettiği kararlarının neredeyse tümünde, yerel mahkemelerin "suçun niteliğini, delillerin durumunu ve dava dosyasının içeriğini göz önünde bulundurarak" gibi aynı kalıplaşmış ifadeleri kullanarak başvuranın tutukluluğunun uzatılması kararını vermiş olduğunu gözlemlemiştir (bkz, diğer pek çok kararın yanı sıra, Dereci – Türkiye, no. 77845/01, 24 Mayıs 2005; yukarıda anılan Solmaz Akyol – Türkiye, no. 23438/02, 20 Eylül 2007). AİHM, ayrıca, mahkemelerin, ülkeden çıkma yasağı ve kefaletle salıverme gibi, Türk kanunlarının öngördüğü, tutukluluğun devamının dışındaki önleyici tedbirlerin uygulanmasını göz önünde bulundurmadığını tespit etmiştir (bkz., yukarıda anılan Yavuz; Duyum – Türkiye, no. 57963/00, 27 Mart 2007; yukarıda anılan Getiren – Türkiye). AİHM, defalarca, Türk hukukunda başvuranların AİHS'nin 5/4 maddesi kapsamında tutukluluklarının yasaya uygunluğuna ilişkin itirazda bulunabilecekleri bir hukuk yolunun mevcut olmadığını belirtmiştir."⁵ AİHM, Türkiye'den bu ihlali gidermesi için genel önlem almasını istemiştir. Bu amaçla, 3. Yargı Paketi olarak nitelendirilen 6352 sayılı Yasanın 97. maddesi ile CMK'nin 101. maddesine mevcut 2. fıkra eklenmiştir. Ne var ki yeni hüküm AİHM'in Cahit Demirel kararında belirttiği eksiklikleri gidermeye yeterli olmadığı gibi uygulamada da önemli bir değişiklik yaratmamıştır. Bu nedenle, uluslararası insan hakları standartlarına uymak için 101. maddenin 3. fıkrasının maddede düzenlendiği şekilde teklif edilmesi uygun görülmüştür.

Madde 6. 5271 sayılı CMK'nin 101. maddesinin 2 ve 3. fıkralarında yapılan değişiklik nedeniyle 3, 4 ve 5. fıkralarının yeniden numaralandırılması zorunluluğu doğmuştur.

Madde 7. 5271 sayılı CMK'nin 100. maddesinin 3. fıkrası katalog suçlar sayarak, bu suçlar açısından işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir hükmünü getirmiştir. Uygulamada bu suçlara ilişkin iddianameler otomatik tutuklama sebebine dönüşmektedir. Tutuklama bir cezalandırma aracı değil koruma tedbiridir. Bir kişi hakkında kuvvetli şüphe olması o kişiyi suçlu haline getiremez, bu masumiyet karinesini ihlal eder. Eğer kuvvetli şüphe yanında istisnai nitelik taşıyan kolluk tedbirini uygulamayı gerektirecek somut bir gerekçe yoksa tutuklama kararı verilemez. Bu yönde verilecek karar keyfi olacağı için hem Anayasa'nın 19. maddesine hem de AİHS'e aykırı olur. Hukukun üstünlüğüne dayalı bir rejimde CMK 100 (3) hükmünün varlığı açıklanamaz, hükmün ilgası gereklidir

5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişikli Yapılmasına Dair Kanun Teklifi:

Madde 1. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Yasasının 102. maddesinin 3. fıkrası řu şekilde değiştirilmiştir:

"3. Ağır ceza mahkemesinin görevine giren işler dahil olmak üzere tutukluluk hiçbir koşul altında 5 yılı geçemez. "

Madde 2. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Yasasının 102. maddesine 4. fıkra olmak üzere řu hüküm eklenmiştir:

"Bir kişi hakkında, bir dosyada birden fazla suç isnadı olması halinde azami tutukluluk süresi ayrı ayrı hesaplanamaz. Aynı dosyada birden fazla suçla isnad edilen kişi hakkındaki azami tutukluluk süresi 1. fıkrada öngörülen süreleri aşamaz."

Madde 3. 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Yasasının 102. maddesinin 3. fıkrası yeni eklenen iki fıkradan sonra gelmek üzere 5. fıkra olarak değiştirilmiştir.

Madde 4. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasasının 101. maddesinin 2. fıkrası aşağıdaki gibi değiştirilmiştir.

(2) Tutuklama kararlarında;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

Gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir rneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir.

Madde 5. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasasının 101. maddesinin 3. fıkrası aşağıdaki gibi değiştirilmiştir.

Tutuklamanın devamına veya bu husustaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda, kalıplaşmış ifadeler kullanılamaz. Tutuklama süresinin asgari düzeyde tutulması için gerekli önlemler gecikmeksizin alınır. Tutuklamanın devamına veya bu husustaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlar, tutuklama kararında dikkate alınacak bu maddenin 2. fıkrasında sayılan koşullar yanında řu hususları içermeli bu hususlara ilişkin gerekçeler açıkça karara yazılacaktır:

a) Tutuklama kararı delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme gerekçesiyle verildiyse, delillerin toplanıp toplanmadığı, toplanamadıysa toplanamadığı,

b) Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma gerekçesiyle verildiyse bu riskin halen devam edip etmediği,

c) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular gerekçesiyle verildiyse bu olguların devam edip etmediği ve adli kontrol uygulaması yoluyla tutuklamanın sağlayacağı hukuki yararın sağlanmasının mümkün olup olmadığı.

Madde 6. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasasının 101. maddesinin 3., 4 ve 5. fıkraları 4, 5 ve 6 olarak yeniden numaralandırılmıştır.

Madde 7. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Yasasının 100. maddesinin 3. fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

